

WIADOMOŚCI KRAJOZNAWCZE I TURYSTYCZNE

BIULETYN

INFORMACYJNY

POLSKIEGO TOW. KRAJOZNAWCZEGO

TOURING-KLUBU (P. T. K.).

Członkowie P. T. K. otrzymują biuletyn bezpłatnie, korzystają ze zniżek na kolejach i w schroniskach!

Rok III.

Warszawa, maj—czerwiec 1932

№ 5 (18)

ŚWIĘTO KRAJOZNAWSTWA POLSKIEGO.

Rozpoczęło się 30 kwietnia wieczorem — z chwilą, gdy zaczęły zjeżdżać do Warszawy nasze Koła Młodzieży. Na dworcach: Głównym, Wschodnim, Wileńskim i Gdańskim oczekiwali młodych gości opiekunowie i członkowie Warsz. Kół Krajozn. Młodz. Szkoln. i członkowie Oddz. Warsz. P. T. K. z białozielonymi przepaskami. Młodzież kierowana była do 7 ośrodków: gimn. św. Wojciecha (Hortensja 2), Internat S. S. Urszulanek (Gęsta 1), Bursa Zw. Naucz. Polsk. (Dobra 6-8), gimn. im. St. Batorego (Myśliwiecka 6), Hotel Emigracyjny (Powązki), Internat dla kursów nauczyc. przy gimn. im. N. Żmichowskiej (Tłomackie 13), Schronisko Polsk. Stow. Młod. Kobiet (Marszałkowska 74 m. 17), gdzie otrzymywała mieszkanie, śniadania i kolację, a w dwóch (Urszulanki i Bursa Naucz.) i obiad. Każde schronisko miało swego opiekuna, czł. Oddz. Warsz. P. T. K., jednego lub dwóch, zależnie od wielkości schroniska, na którego głowie spoczywał obowiązek opieki nad stroną gospodarczą i organizacyjno-programową pobytu młodzieży w Warszawie. Nadto młodzież przyjeżdżna lokowała się bądź u krewnych i znajomych, lub większymi grupami w zakładach pokrewnych. Ostatnie, zarejestrowane, Koła przyjechały 1.V.32 rano. O tej samej mniej więcej porze 1.V. 32 przyjechała większość delegatów P. T. K., lokując się przeważnie prywatnie. W dn. 1.V. 32 przyjechały zespoły regionalne: Kaszubski z Kartuz w ilości 19 osób, Podhalański z Białego Dunajca 5 górali, Śląski z Katowic 9 górników, Kurpiowski 12 osób. Ognisko Księżackie w Żłakowie Kościelnym delegowało 5 Łowiczan (ek). Zespół Łowickiej Kapeli Ludowej w ilości 10 osób zgłosił się w dn. 2 maja. Zespoły regionalne w ilości ogólnej 50 osób umieszczone zostały w Schronisku Miejskim przy szkole powszechnej Nr. 194 (Leszno 109).

Ilość zgłoszonej młodzieży zamiejscowej wynosiła 921 osób z 86 Kół, opiekunów 72 (darmowych biletów powrotnych wydano 1049: młodzieży, opiekunom Kół, Delegatom, Zespołom Region. nadto jednak z ulg nie korzystali posiadający legitymy, kolejowe i dzieci kolejarzy). W zebraniach krajoznawczych uczestniczyła młodzież warszawska z 12 Kół w ilości około 229 osób. Nad rozlokowaniem młodzieży czuwali pp. Dr. Regina Danysz-Fleszarowa, Hel. Świtalska oraz kier. biura P. T. K. inż. J. Morawski.

Każdy uczestnik zjazdu młodzieży otrzymał drukowany szczegółowy program pobytu trzydniowego w Warszawie, ułożony przez Zarząd Oddziału Warszawskiego P. T. K.

Sprawą przygotowania Zjazdu Młodzieży w Gimnazjum X. X. Marjanów na Bielanych zajął się prezes hon. P. T. K. p. Al. Janowski przy pomocy p. St. Lewickiego.

W dn. 1 maja młodzież od godz. 6.30 — 8.30 rano została przewieziona trzema autobusami z Hotelu Emigracyjne-

go na Powązkach, od S. S. Nazaretanek, od Batorego z Bursy Nauczyc., od Urszulanek, oraz pozostałe grupy z Rynku Starego Miasta siedmioma autobusami na punkt zborny w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego na Bielanych.

Zlot Kół Krajoznawczych Młodz. Szkoln. P. T. K. na Bielanych w dn. 1.V. 1932 w sali Gimnazjum X. X. Marjanów. W zjeździe bierze udział 961 uczestników i uczestniczek z poza Warszawy (86 Kół Młodz. Szkolnej z terenu Rzeczypospolitej) oraz 228 z Warszawy (Kół 12). Młodzież udaje się na nabożeństwo do kościoła X. X. Kamedułów. Kazanie na temat miłości ziemi rodzinnej wygłosił X. Jan Sobczyk. Po nabożeństwie wszyscy udają się na grób Stanisława Staszica. Przemówienie wygłasza Edm. Osmańczyk, ucz. VII kl. gimn. X. X. Marjanów. Wieniec na grobie męża stanu i krajoznawcy składają: jedna z seminarzystek i dwóch członków Kół Mł. Szkoln. P. T. K. Następnie otwarte zostają przez prezesa hon. P. T. K. p. Al. Janowskiego obrady Opiekunów i członków Kół Kraj. Młodz. Szkolnej. P. Al. Janowski wspomina o zmarłych przyjaciółach krajoznawstwa ś. p. Min. St. Czerwińskim i ś. p. Biskupie Wł. Bandurskim. Obradom przewodniczy p. Bron. Załuski, dyr. Gimn. X. X. Marjanów. Do prezydium weszli p.: Dr R. Danysz-Fleszarowa (Warszawa), p. Sowówna (Poznań) Dr T. Seweryn (Kraków), M. Klimaszewski (Kraków) jako sekretarz. Sprawozdanie składa przewodn. Komisji Kół Krajozn. Młodz. Szkoln. Rady Gł. P. T. K., prof. L. Węgrzynowicz, Liczba Kół obecnie wynosi 366, zrzeszających przeszło 15.000 młodzieży. Koła współdziałały z Red. *Słownika Geograf.*, opracowały kwestionariusze z zakresu etnografii, ochrony przyrody i t. p. Wprowadzono do *Orlego Lotu* — dodatki: *Ochrona Przyrody* i *Skarbiec* (poświęcony ochronie zabytków kultury). Wydano: Prof. Berggruen *Historja Koła Kraj. przy Państw. Gim. Żeńsk. w Krakowie*, P. Klimaszewskiej *Niedziela Palmowa z kwestionariuszem wielkanocnym*. Muzeum Etnograf. na Wawelu wydało pracę członkini Koła Kraj. Pań. Gimn. Żeńsk. w Krakowie, A. Kutrzebianki: *Budownictwo drewniane Zawoi*. Urządzono dwie wystawy w Krakowie, które zwiedziło 4500 młodzieży. Zajęto się organizacją Kół Krajozn. po szkołach powszechnych. Korespondencja objęła przeszło 3000 poz. Program obejmuje: współpracę z Red. *Słow. Geogr.*, propagandę organizacji Kół w szkołach średnich, zawodowych i powszechnych, organizację kursów krajozn. krótkich i wakacyjnych miesięcznych. W czasie obrad przybył na salę prezes P. T. K., p. Wł. Raczkiewicz z towarzystwem viceprezesa J. Remera i sekretarza J. Kołodziejczyka. Prezes, p. Marsz. Wł. Raczkiewicz przemówił do młodzieży, jako do naszych przyszłych następców, którzy przez umiłowanie ziemi rodzinnej pracować będą nad utrwaleniem jej przyszłości. Dokonano uzupełniających wy-

borów do Zarządu Komisji. Zaproponowano urządzenie przyszłego Zjazdu w Bydgoszczy z 1-o dniowym pobytom w Toruniu.

Jednocześnie obradował w Warszawie XXVI Zjazd Delegatów P. T. K. przy ulicy Karowej 31. Na Zjazd przybyło 83 delegatów, reprezentujących 31 Oddziałów (106 gł.) w Białymstoku, Chełmie, Częstochowie, Grudziądzu, Inowrocławiu, Kaliszu, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Łęczycy, Łowiczu, Łodzi, Myślenicach, Nowogrodzku, Opatowie, Ostrowcu, Pabjanicach, Pawłowie, Piotrkowie, Poznaniu, Słomnie, Stanisławowie, Suwałkach, Szczecinie, Tomaszowie Maz., Toruniu, Warszawie, Wilnie, Włocławku i Zagórzach. Reprezentowane były Okręgi Wojewódzkie P. T. K. Kielecki (inż. M. Radwan), Pomorski (p. M. Sydow), Warszawski (inż. A. Olszakowski).

Depesze nadesłały Oddziały P. T. K. w Nowogrodzku, Olkuszu, Pińsku i Tucholi. Z pośród gości przybyli na zjazd reprezentanci: Polskiego Touring Klubu, Polsk. Przyrodn. Tow. Pedagog., Tow. Przyj. Nauk i Muzeum w Przemyśle. Obrady zajął o godz. 10.45 prezes P. T. K. p. Marsz. Wł. Raczkiewicz. W przemówieniu scharakteryzował myśli przewodnie, jakie kierowały pracą Rady Gł. w r. 1931 wymienił zasługi zmarłych w r. ub.: ś. p. ks. Kan. Józefa Rokosznego, kustosa Muzeum Radomskiego P. T. K., Haliny Jaroszewskiej, sekr. Piotr. Oddz. P. T. K. i Jadwigi Grossówny, sekr. Toruńskiego Oddziału P. T. K., których pamięć uczczono przez powstanie i po stwierdzeniu prawomocności Zjazdu — otworzył obrady. Na prośbę delegatów p. prezes Wł. Raczkiewicz objął przewodnictwo, zapraszając do prezydium p.: K. Kulwiecia i St. Osieckiego, na sekretarzy pp.: Ign. Gintowt-Dziewałtowski i Jana St. Szczerbińskiego. Przed przystąpieniem do porządku dziennego w imieniu Polskiego Touring klubu przemówił p. mec. Wacław Reyndel, przyjęty oklaskami zebranych. Rozesłany uprzednio protokół XXV. Zjazdu Delegatów przyjęto bez zmian. Sprawozdanie składał wiceprezes Rady, p. Al. Patkowski. Sprawozdania nadesłały Zarządy Okręgów Wojewódzkich: Kieleckiego, Lubelskiego i Pomorskiego oraz (do 20. V. 32) 47 Oddziałów. Nie nadesłały sprawozdań: Brześć n. Bugiem, Gdynia, Jędrzejów, Kartuzy, Kielce, Nowogrodzkie, Piaski Lutskie, Radom, Sieradz, Święciany, Wołkowysk, Żnin.

W okresie sprawozdawczym powstały nowe lub restytuowały swą działalność dawne Oddziały: w Chełmie, Częstochowie, Kazimierzu Dolnym, Łęczycy, Miechowie, Myślenicach, Sochaczewie, Stanisławowie, Święcianach i Tarnowie. Skreślone zostały z listy Oddziały w Równem, Sępólnie (dawniej w Starogardzie) i Wolborzu, nie ujawniające od lat 2 działalności (§ 27 statutu). Ogółem 59 Oddziałów liczy ok. 5055 czł. Domy własne posiada P. T. K. w Nowogrodzku, Pucku, Świtezi, Wigrach, Włocławku i Zakopanem wartości szacunkowej 552.864 złotych. Definitywnie zakończone zostały i rozstrzygnięte na naszą korzyść sprawy administracyjno-sądowe Domu Wycieczkowego w Zakopanem. Oddział Poznański uprządkował sprawy administracyjne schroniska w Pucku. Muzeów P. T. K. posiada 20. Sprawozdania z działalności w r. 1931 przesłało 14 muzeów. Podana przez 10 muzeów ilość eksponatów zainwentaryzowanych wynosi 9338 poz. Szacunek ekspon. przeprowadziło 8 muzeów, wynosi on: 48.374 zł. Frekwencję odwiedzało 9 muzeów, w których zwiedzających było 6795 osób (osobliwie liczna w muzeach: we Włocławku, Nowogrodzku i Sandomierzu). Sprawozd. biblioteczne nadesłało 22 Oddz. Dziewiętnaście Oddziałów wykazuje 11.993 dzieł. Szacunek bibliotek 15 Oddziałów wynosi 24.964 zł. 13. (Najbardziej zasobne biblioteki posiadają Oddziały w Warszawie i Piotrkowie). Zbiory fotograficzne figurują w sprawozdaniach 15 Oddz.

szą to przezrocza, filmy i fotografie. Zbiory fotograficzne w 11 Oddziałach wynoszą 9.788 szt., przezrocza w 4 Oddz. 25.640 szt., filmy w 2 Oddz. 59 mtr. (138 zdjęć). Szacunek zbiorów fotograficznych, przeprowadzony w 11 Oddziałach wynosi 22.188 zł. 85 gr. (Największe zbiory posiada Oddz. Warszawski, nast. Włocławski, Ostrowiecki). Schronisk posiadamy 17. Sprawozdania nadesłano z 8 schronisk; wykazują one frekwencję 7925 osób (bez Zakopanego, wzorowe sprawozdanie nadesłane zostało ze schroniska P. T. K. w Wilnie). Akcja wydawnicza wyraziła się w sposób następujący: Oddział Warszawski wydał z Wojew. Komit. Region. *Przewodnik po wojew. Warszawskim* w ilości 3000 egz., Oddział Piotrowski w 2 wyd. *Przewodnik po Opactwie Sulejowskim*, pocztówk-widokówki Oddziały: Brański (wid. pow. Brańskiego) 500 szt., Kurpiowski (jednobarwne: wycinanki kurpiowskie i brama wejściowa do Muzeum), Sandomierski (widoki Sandomierza, 42.000 szt., Tomaszowsko - Mazowiecki (Opoczyńskie kapliczki przydrożne) 800 szt., Przygotowują: Oddz.: Dziśnieński w Głębocku *przewodnik po pow. Dziśnieńskim*, Krakowski — *przewodnik po okolicach Krakowa*, Opatowski — prezesa St. Kotarskiego *przewodnik po Opatowie*. Prace badawcze i współpracę naukową organizowały Oddziały: Bydgoski — przy udziale młodzieży, która zbierała legendy miejscowe oraz inwentaryzowała (opis, rysunek) krzyże przydrożne w Suwalskim i Augustowskim, Dziśnieński w Głębocku, który przeprowadzał badania fotograficzne okolic Lidy, Oddz. w Inowrocławiu — badania meteorolog. na st. II kl. w Solankach i udzielał informacji przyjeżdżającym uczynom, Kurpiowski w zakresie etnografii (p. Ad. Chętnik), Opatowski i Ostrowiecki w zakresie archeologiczno-historycznym, gospodarczym i etnograficznym, Tarnowski — w zakr. antropogeograficznym (prof. Z. Simche). Oddz. w Tomaszowie Lubelskim przygotowuje monografię miasta i powiatu, Oddz. w Tucholi prowadził badania historyczne. Z redakcją *Słow. Geograf.* realnie współpracowały Oddziały: w Bydgoszczy, Chełmie, ponieważ w Łodzi, wydawnie w Łowiczu i Pawłowie (Śląsk), ostatnio w Opatowie (Kiel.).

W zakresie ochrony zabytków przyrody pracowały Oddziały: Brański (park w maj. Jody), Kujaw Zachodnich w Inowrocławiu (olivnik wielkolistny w Parku Solankowym), Tarnowski (skałki piaskowcowe w Ciężkowicach koło Tarnowa), ochroną zabytków archeologicznych zajmowały się Oddziały: w Inowrocławiu (cmentarzysko przedhist. w Modliborzycach), Opatowie, Ostrowcu (ochrona i wykup 647 srebrn. monet i 75 duk. złotych w Kunowie), Sandomierzu, Tucholi, ochroną zabytków sztuki i kultury Oddz. w: Opatowie (b. wydawnie w mieście i powiecie), Sandomierzu (Ratusz, Brama Opatowska: dzięki udostępnieniu przez Oddział wejścia na bramę: 1903 osób zwiedz.), b. wszechstronnie we Włocławku.

Kult regionalny ludzi zasłużonych wyraził się w postaci tablic pamiątkowych, ufundowanych przez Oddziały: Bydgoski Walterowi Leistików, Ant. Choleńskiemu, pomnika nieznanemu powstańcowi, odnowienia grobów poległych na cmentarzu farnym, Tomaszowsko - Mazowiecki — W. Perzyńskiemu w Opocznie, Tucholski — Bartłomiejowi Nowodworskiemu, Włocławski — Stanisławowi Noakowskiemu.

Propagandą miejscowych obrzędów, pieśni, strojów ludowych i obyczaju zajmowały się Oddziały: w Inowrocławiu (*Wesele na Kurpiach* — chóry, popularyzacja kujawiaków), Kurpiowski — b. wszechstronnie, ze znanstwem i powodem, Pawłowski na Śląsku (*Wesele na Górn. Śląsku*), Toruński (kulig, obchód „piernika toruńskiego”).

Sprawozdania z akcji odczytowej nadesłały 23 Oddziały, wykazując się 122 odczytami. Frekwencja na Odczytach, poda-

nych przez 17 Oddziałów obejmuje 12.730 słuchaczy (Przodują: Warszawa, Bydgoszcz, Grudziądz, Włocławek).

Konkursy krajoznawcze wprowadził Oddział w Ostrowcu na temat opisów wycieczek szlakami turystycznymi i dowolny z zakresu krajoznawstwa regionalnego. Te ostatnie dały w wyniku siedem prac, ujmujących świetnie obrane zagadnienia. Stosowano: nagrody pieniężne, książki, listy pochwalne.

Wystawy zorganizowały Oddziały: w Bydgoszczy, Krakowie, Lublinie, Ostrowcu (ceramiki ilżeckiej), Pabjanicach i cztery z wybitną umiejętnością i powodzeniem Oddz. Kujański we Włocławku — ogółem 9 wystaw. Na 8 wystawach było 2037 eksponatów i 17,048 osób zwiedzających. Sprawozdania z wycieczek nadesłało 280 Oddziałów, które zorganizowały 252 wyc., według sprawozdań 26 Oddziałów brało w nich udział 5312 uczestników.

Poradnie krajoznawcze czynne są przy Oddziałach: w Bydgoszczy, Inowrocławiu, Łodzi, Tucholi i Warszawie.

Wyznaczeniem szlaków turystycznych zajmowały się Oddziały: w Brańsku, w Bydgoszczy, Opatowie, Poznaniu, Toruniu i Warszawie, (21 szlaków; z pośród nich 5 szlaków wyznaczono na przestrzeni 103 klm.).

W obrębie P. T. K. (§ 32-39 statutu) działała sekcja narciarska pod przewodn. p. Wł. Gruszczyńskiego, obejmująca Koła (§ 34) przy Oddz.: w Bydgoszczy (32 czł.), Krakowie, Pawłowie (15 czł.), Tomaszowie Mazow. (13 czł.) i w Warszawie (50 czł.).

Ostatnio zorganizowana została Sekcja Kajakowa pod przewodnictwem p. J. Suskiego z Kółami przy Oddziałach: w Bydgoszczy, Krakowie (org.), Sochaczewie (org.), Suwałkach i Warszawie.

Cztery kursy dla przewodników zorganizowały 3 Oddziały: w Bydgoszczy (2), Lublinie dla 86 osób oraz 1 fotograficzny w Pabjanicach dla 16 osób.

Rozwieszaniem nowych map na dworcach zajmowały się Oddziały: w Inowrocławiu i Tarnowie. Propagandę prasową P. T. K. osobiście rozwinęły Oddziały: w Inowrocławiu, Pawłowie, Poznaniu i Toruniu. Starania o ulgi i przywileje lokalne dla członków czyniły z powodzeniem osobiście Oddz. P. T. K. na Śląsku i w Warszawie. Nadto Oddział w Ostrowcu zorganizował Zjazd Regionalny, Oddz. zaś w Sandomierzu powołał pogotowie przewodników po mieście ze stałymi dyżurami, oddz. w Toruniu założył Koło upiększania miasta.

Sprawy organizacyjno-programowe całego Tow. skupiały się w rękach Komisji Organizacyjnej Rady Głównej P. T. K., której przewodniczył vice-prezes p. A. Patkowski. Prace organizacyjne obejmowały: rozszerzenie sieci Oddziałów, wznawienie Oddziałów dawnych. Opracowana została instrukcja programowa dla Oddziałów ze schematem sprawozdania rocznego (str. 23 in 8-o), wydrukowana i rozesłana. Wydany został plakat propagandowy z mapą rozmieszczenia Oddziałów, domów, muzeów i schronisk P. T. K. w ilości 2000 egz. do szerokiego kolportażu. Biuletyn miesięczny P. T. K. podał dokładne i ostatnie dane wraz z literaturą o stanie: 1) schronisk, 2) muzeów, 3) map na dworcach kolejowych i szlaków turystycznych, 4) literatury przewodnikowej (211 poz., dotyczących XLI marszrut wycieczkowych) 5) literatury przewodnikowej po Polsce dla cudzoziemców (73 poz.), 6) z wiadomościami o literaturze pomocniczej dla ruchu turystycznego (mapy, plany, i t. d.) oraz komunikatami z posiedzeń Rady i z działalności 31 Oddziałów oraz Zarządów Okręgowych.

Prowadzona była praca w kierunku komasacji organizacji o charakterze pokrewnym. Znalazła ona wyraz w ustaleniu zasad połączeniowych z Polskim Touring Klubem. Podjęta została akcja w kierunku uzyskania dla P. T. K. uprzywilejowań z tytułu konwencji turystycznych z Rumunią (w toku) i Cze-

chosłowacją (rozszerzenie pasa turystycznego). Wymiana uprzywilejowań w schroniskach z Pol. Tow. Tatrzańskim nie dała na razie rezultatu.

Wyrazem pracy krajoznawczej P. T. K. jest organizacja badań nad *Słownikiem Geograficznym Państwa Polskiego*, pod kierunkiem red. nac. prof. dra Stanisława Arnolda. Bezpośrednią pracę prowadzą: 1) redaktor naczelny, 2) biuro redakcyjne, składające się z sekretariatu: a) administracyjnego, b) techniczno-organizacyjnego, c) redakcyjnego, d) buchalteryjnego, e) naukowego i f) prac regionalnych. Do 15 IX. 31. Biuro sporządziło według skorowidza miejscowości Gł. Urz. Stat. kartotekę w 2 egz., obejmującą 206.000 tytułów, następnie przystąpiło do kartoteki nazw, zawartych na mapach 1:100.000 i planach 1:25.000 (W. I. G.), wreszcie zajęło się przenoszeniem nazw, zawartych w dawnym *Słowniku* i znajdujących się w wydawnictwach obcych (niemieckich i rosyjskich). Obecnie w pełnym toku znajduje się praca na terenie woj. Pomorskiego, gdzie 10 członków biura w charakterze instruktorów współdziała z pięciu stami współpracowników miejscowych, opracowujących po parafach poszczególne osady. Jednocześnie są porządkowane i kontynuowane Materiały P.T.K. do bibliografii krajoznawstwa polskiego. Szczegóły organizacyjne, dotyczące komisji i t. d. zostały podane w *Ziemi*. Ostatnio wydrukowany został, w brzmieniu ustalonym przez Komitet Redakcyjny, kwestionariusz do opisu miejscowości.

Drugim działem pracy krajoznawczej jest muzealnictwo regionalne P. T. K., ześrodkowane w Komisji Muzealnej Rady Głównej P. T. K., działającej pod przewodnictwem prof. dra Włodzimierza Antoniewicza. Sprawozdanie z działalności Komisji zostało ogłoszone w *Ziemi* (Nr 3, marzec, 1932, str. 90-1).

Sprawami wydawniczymi kierowała Komisja Wydawnicza Rady Gł. P. T. K. pod przewodnictwem viceprezesa, p. J. Remera. Przygotowana została do druku *Bibliografia Ziemi* przez p. St. Łożę. P. Bol. Olszewicz, autor *Dziejów krajoznawstwa Polski*, złożył zamiast całości w określonym umową czasie część rękopisu, doprowadzoną do Długosza. Wobec niedotrzymania terminu, zastosowane zostaną wszelkie przewidziane rygory prawne. Redakcję *Ziemi* objął przewodniczący Komisji od czerwca 1931 r. Pod tą samą redakcją ukazuje się numer jubileuszowy *Ziemi* z grudnia 1931 i w nowej szacie (r. XVII) od stycznia r. b., jako miesięcznik. Rozciągnięcie opieki nad wydawnictwami Oddziałów nie zostało zrealizowane wobec tego, że o podjętych i urzeczywistnionych wydawnictwach Rada Główna dowiedziała się dopiero z nadesłanych sprawozdań rocznych. Redakcja organu ruchu krajoznawczego młodzieży, mies. *Orli Lot* (r. XII), spoczywała w rękach prof. L. Węgrzynowicza, administrację prowadziła Księg. Geogr. „Orbis” w Krakowie (sprawozd. patrz wyżej).

Organizacją ruchu krajoznawczego młodzieży zajmowała się Komisja Kół Kraj. Młodz. Szkoln. Rady Głównej P. T. K. w Krakowie, pod przewodnictwem prof. L. Węgrzynowicza. Sprawozdanie za r. 1931 podaje *Orli Lot* (Nr 2 z lutego 1932) i za pięciolecie (Nr. 5 z maja 1932).

Sprawy turystyczne skupiały się w Komisji Turystycznej Rady Gł. P. T. K., działającej pod przewodnictwem viceprezesa p. St. Osieckiego. Działy specjalne prowadzone są w sekcjach: narciarskiej i ostatnio założonej kajakowej. Działalność komisji objęła: 1) sprawy przewodników i przewodnictwa; zorganizowano 9-11. IV. 31 kurs dla przewodników wycieczek, w którym brało udział 70 uczestn. Przeprowadzono ankietę na temat warunków pracy i przygotowania przewodników, zakończoną konferencją w dn. 13. XII. 31. W związku z opublikowaną w biuletynie literaturą przewodnikową ustalono tereny najpilniej potrzebujące opracowań przewodnikowych: a) pasmo Krakowsko-Częstochowskie, jako całość, b) Suwalszczyzna,

c) jeziorny kraj wileński, d) Warszawa, e) Łódź, f) Kurpie, g) Polesie, h) Lubelszczyzna, jako całość; 2) w zakresie schronisk: wizytowano schroniska w Zakopanem i Pucku, opracowano nowy regulamin i cennik dla schronisk; 3) opracowano jednolite przepisy przy znakowaniu szlaków turystycznych, w zakresie propagandy turystycznej na dworcach kolejowych: rozesłano 44 mapy większe i 75 mniejszych. Z Komisji ad hoc czynna była Komisja Jubileuszowa pod przewodnictwem p. J. Remera, która przygotowała projekty obrzędowych widowisk ludowych: powitanie wiosny, sobótki, wesele, szopka warszawska i kulig wraz z prowizorycznymi kosztorysami. Od stycznia r. b. przygotowanie obchodu jubileuszowego P. T. K. przeszło w ręce Komitetu Wykonawczego Rady Gł. P. T. K., czynności zaś wykonawcze objął Oddział Warszawski P. T. K.

Zebrani gorącymi oklaskami złożyli podziękowanie prezesowi P. T. K., p. Wł. Raczkiewiczowi za pełną oddania pracę w Towarzystwie. Na zakończenie sprawozdania wiceprezes, p. Al. Patkowski, podkreślił konieczność promieniowania wśród trudnych warunków materialnych, a jeszcze trudniejszych współżycia ludzkiego — ludzi dobrego serca i pogody ducha, których tworzy wszechstronne obcowanie z pięknem natury i kultury naszej.

Sprawozdanie rachunkowe, bilans za 30.XII 31., podane w biuletynie z IV.32 i *Ziemi*, sprawozdanie Komisji Rewizyjnej, preliminarz budżetowy na rok 1932 referował skarbnik Rady, p. Wł. Gruszczyński. Dyskusja objęła sprawy organizacyjne, programowe i finansowe. Preliminarz i sprawozdania Zjazd przyjął do zatwierdzającej wiadomości, udzielając Radzie Głównej absolutorjum. Po przerwie obiadowej p. A. Patkowski referował program działalności i zgłoszone wnioski, oraz sprawę fuzji z P. Touring-Klubem na podstawie protokołu Komisji Porozumiewawczej z 23.II 1930.

Zjazd przyjął wnioski Rady Głównej:

1. W związku z 25-letnim jubileuszem P. T. K. w uznaniu zasług w krzewieniu idei krajoznawczej w Łowickiem Zjazd Delegatów P. T. K. uchwała przez aklamację przyznać p. Anieli Chmielińskiej godność członka honorowego P. T. K.

2. W sprawie fuzji z Polskim Touring Klubem: Zjazd Delegatów upoważnia Radę Główną do rokowań o połączenie z Polskim Touring Klubem na zasadach, ustalonych przez Komisję Porozumiewawczą w dn. 23 II. r. b. i Radę Główną w dn. 6 IV. r. b.

O ile rokowania o fuzję doprowadzą do porozumienia dla potwierdzenia zasad połączenia i innych konieczności organizacyjnych zostanie zwołany Nadzwyczajny Zjazd Delegatów, względnie przekazana zostanie następnemu dorocznemu Zjazdowi Delegatów. Sprawę terminu zarówno co do sfinalizowania rokowań, jak i zwołania Nadzwyczajnego Zjazdu pozostawia się do decyzji Rady Głównej w porozumieniu z Zarządem Głównym Polskiego Touring Klubu.

3. Do czasu rozstrzygnięcia sprawy połączenia P. T. K. z Polskim Touring Klubem, które spowoduje zmiany w statucie Towarzystwa, Zjazd Delegatów nadaje § 1 statutu Towarzystwa brzmienie: „Stowarzyszenie nosi nazwę Polskie Towarzystwo Krajoznawcze (w skróceniu P. T. K.) i używa pieczęci z takim samym napisem” i jednocześnie zwraca się do Zarządu Głównego Polskiego Touring Klubu o zaniechanie używania skrótu P. T. K.

Wnioski statutowe Oddziału Lwowskiego P. T. K., poparte przez Oddział w Głębokiem, wraz z dezyderatami zgłoszonymi przez delegatów, postanowiono przekazać Radzie Głównej do uwzględnienia przy pracy nad rewizją całego statutu Towarzystwa. Analogicznie przekazane zostały wnioski w sprawach Kół Krajoznawczych P. T. K., delegatów Oddziału

Ostrowieckiego P. T. K. w sprawach *Ziemi* i biuletynu P. T. K. oraz pertraktacji z Polsk. Tow. Tatr. o ulgi w schroniskach górskich za dodatkową opłatą ryczałtową.

Sprawę wyborów członków Rady Głównej, zastępców oraz Komisji Rewizyjnej referował p. J. Kołodziejczyk. Na miejsce ustępujących: pp. K. Fiedlera, R. Fleszarowej, St. Lenartowicza, A. Olszakowskiego, M. Orłowicza, A. Patkowskiego, oraz rezygnującego p. M. Radwana — wybrano: pp. W. Ambroziewicza, R. Fleszarową, St. Lenartowicza, St. Lorentza (Wilno), M. Orłowicza, A. Patkowskiego, 1 m. vacat, na zastępców: pp. H. Gąsiorowskiego (Grudziądz), St. Gabryszewskiego, K. Izdorczyka (Łódź), Al. Kwiatkowskiego (Łowicz), Fr. Sznarbachowskiego, 1 m. vacat. Do Komisji Rewizyjnej pp.: Gen. Dra R. Góreckiego, inż. Ant. Olszakowskiego i sędz. K. Rakowieckiego.

O godz. 18 podczas zarządzanej przerwy w obradach, udano się do pałacu Potockich, gdzie w 6 salach urządzona została przez dra T. Seweryna Wystawa Prac Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkoln. Rady Głównej P. T. K. Otwarcia wystawy dokonał p. Minister W. R. i O. P. Janusz Jędrzejewicz. P. Ministra oprowadzali członkowie prezydium Rady Głównej, objaśnień udzielali prezes Komisji, prof. L. Węgrzynowicz i dr T. Seweryn. Po wyjeździe p. Ministra dwoje wychowanków Instytutu Głuchoniemych i Ociemniałych wraz z dyr. Łopatto złożono na ręce prezesa P. T. K., p. Wł. Raczkiewicza, album i adres, pisany alfabetem dla ociemniałych z życzeniami dla Towarzystwa. P. prezes Raczkiewicz w serdecznych słowach dziękował Dyrekcji i młodzieży Instytutu. Po zakończonych obradach Zjazdu Delegatów odbyło się w salach P. T. K. zebranie towarzyskie uczestników Zjazdu w ożywionym i miłym nastroju. Młodzież natomiast przyjmowana była przez koleżanki i kolegów warszawskich w gimnazjach p. Wład. Lange, p. J. Tymińskiej, p. Szachtmajerowej, gimn. im. C. Zyberk-Plater, pp. J. Popielewskiej i J. Roszkowskiej, gimn. im. E. Rontalera, gimn. im. Król. Jadwigi, gimn. im. Konopnickiej, gimn. pp. J. Kowalczykówny i J. Jawnikówny, gimn. im. J. Słowackiego, gimn. im. Władysława IV, gimn. Zgromadzenia Kupców, gimn. St. Lorentza, gimn. pp. Kalperowskiej i Gaczeńskiej, gimn. im. Zamoyskiego, im. Żmichowskiej, I gimn. Miejskiego, w Seminarjach Katol. Związku Kobiet, Seminarjum dla Ochrońiarek, Sem. im. Orzeszkowej, w szkołach powszechnych №№ 102 i 159.

W dn. 2. V. o 8.30 zebrała się młodzież i członkowie P. T. K. oraz zespoły regionalne w strojach z kapelami ludowymi w ilości zgórą 1500 osób. Kierownictwo pochodu należało do czł. Rady Gł., p. nacz. J. Błońskiego, przy pomocy wszystkich opiekunów szkół.

Na czele niesiony był przez delegata Związku Legjonistów, który całą Polskę na piechotę zmierzył i przez czł. Warszawsk. Koła Kraj. Młodz. Szkoln. M. Fleszara oraz delegatów (tki) młodzieży wieniec z wiosennych kwiatów z biało-zielonemi szarfami i napisem „XXV — P. T. K.”, później znak Towarzystwa, malowany przez art. mal. M. Słoneckiego, transparent P. T. K. i t. p. Zespoły regionalne również ze znakami: Kaszubi z pomorskim gryfem, Ślązacy pod znakiem Śląskiego Oddziału Związku Teatrów Ludowych i in. Karową, Krakowsk. Przedmieściem, ul. Ossolińskich udano się na grób Nieznanego Żołnierza. Po złożeniu wieńca, podpisali się członkowie prezydium w odpowiedniej księdze. Następnie ulicą Wierzbową udano się do sali Rady Miejskiej. Wkrótce wszystkie miejsca na parterze wypełniły się gośćmi, wszystkie galerie szczelnie zajęła młodzież. Dokoła podium i sali ustawiły się w barwnych i różnorodnych strojach ludowych delegacje ziem i młodzież. O godz. 10.15 przybył P. Prezydent Rzeczypospolitej wraz ze świtą, witany przez prezydium Rady Główn.

nej P. T. K. Przy wejściu na salę orkiestra reprezentacyjna Policji Państwowej na galerji pod dyr. p. Sielskiego odegrała hymn państwowy, a powstałi z miejsc uczestnicy uroczystości entuzjastycznymi okrzykami witali P. Prezydenta. Na Akademję przybyli: P. Premier A. Prystor, J. E. Ks. Kardynał A. Kakowski, P. Minister W. R. i O. P., Janusz Jędrzejewicz, P. Minister Komunikacji, A. Kühn, P. Minister Skarbu, Jan Piłsudski, P. Minister Pracy i Opieki Społecznej, dr. Stefan Hubicki, P. Minister Poczty i Telegr., Ign. Boerner; viceministrowie: Spraw. Wewn. M. Korsak, Skarbu dr. L. Kozłowski, Sprawiedliwości, J. Sieczkowski, Komunikacji, inż. J. Gallot; vicemarszałek Sejmu, Car, komisarz Rządu Jaroszewicz, Wojewoda Twardo, kuratorowie Warszawski: Pytlakowski, Lubelski: St. Lewicki; Krakowski: dr. E. Nowicki; Poleski: St. Pogorzelski; rektorowie i przedstawiciele, Uniw. Warszawsk., Wyższej Szk. Handl., w Warszawie, Szk. Gł. Gosp. Wiejsk. w Warszawie, Warsz. Wolnej Wszechnicy, Tow. Naukowych w Gdańsku, Lublinie, Poznaniu, Przemyśle, Toruniu, Warszawie i Wilnie, Państw. Inst. Nauk. Gosp. Wiejsk. w Puławach, Kasy im. Mianowskiego, Biblj. Narod. w Warsz., Biblj. i Muz. Ord. Kraśińskich (Edw. hr. Kraśiński), Polsk. Tow. Geogr.: we Lwowie (prof. E. Romer) w Warszawie prof. Lencewicz i Loth, Zrzeszen. Naucz. Geogr. (prof. St. Pawłowski), Państw. Rady Ochr. Przyr. i Ligi O. P. (prof. B. Hryniewiecki), Wojsk. Inst. Geogr., gen. Orlicz Dreszer, gen. M. Zaruski, gen. dr. St. Rouppert, przedstawiciele: Ligi Morsk. i Kolonj., Pol. Tow. Tatr., Wołyńskiego Tow. Kraj. i Op. nad Zabytk., Związku Naucz. Polsk., Tow. Naucz. Szk. Wyższ., Polsk. Mac. Szk., Tow. Uniw. Robotn., pp.: Wacław Sieroszewski, Anna Nałkowska i szereg innych.

Akademję Krajoznawczą otworzył prezes Rady Gł., Marsz. Senatu, p. Wł. Raczkiewicz, następnie przemawiali: p. Minister W. R. i O. P. Janusz Jędrzejewicz, Prezydent m. st. Warszawy, p. inż. Z. Słomiński, który odczytał uchwałę Rady Miejskiej i Magistratu o ofiarowaniu Tow. placu pod budowę domu i prezes hon. P. T. K. p. Al. Janowski (wszystkie przemówienia podaje Nr. *Ziemi* z czerwca b. r.). Następnie przesunęły się w strojach własnych „od naszego morza”: Zespół Zrzeszenia Regionalnego Kaszubów, który odśpiewał *Piesnią sławę: do wolę* (słowa i melodia J. Trzpczika z Miszewa), „od naszych gór”: kapela góralska Parów z Białego Dunajca ze Związku Podhalań odegrała *Marsza Podhalańskiego*, chór górników śląskich Oddziału Związku Teatrów Ludowych z Katowic odśpiewał *pieśń górników*, „od naszych puszczy i kniei”: zespół kurpiów Oddziału P. T. K. w Nowogrodzie odegrał *marsz weselny*, „od naszych łąk i pól”: z *marszem młodych* wystąpiła Łowicka Kapela Ludowa, a na zakończenie części I. jako „głos z Litwy” odezwały się słowa Ad. Mickiewicza: *Litwo, Ojczyzno moja...* wygłoszone przez art. dram. „Instytutu Reduty” p. Tadeusza Białkowskiego. W czasie przerwy opuścił Akademję P. Prezydent Rzeczypospolitej, J. E. ks. kardynał Kakowski i członkowie Rządu. P. Prezydenta Rzeczypospolitej żegnała orkiestra pod dyr. p. S. Sielskiego hymnem państwowym i owacje zebranych. Część pierwsza Akademji była transmitowana przez Polskie Radio. Po przerwie człon. hon. P. T. K. p. K. Kulwiec wygłosił przemówienie *O przeszłości i przyszłości krajoznawstwa polskiego*, sekretarz Rady Gł. p. J. Kołodziejczyk odczytał nadesłane życzenia jubileuszowe od: Wiceministra Skarbu, p. St. Starzyńskiego, wicemin. Przem. i Handlu, p. J. Kozuchowskiego, Pp. Wojewodów: Krakowskiego, Poleskiego, Pomorskiego i Wileńskiego, Pp. Kuratorów: Lwowskiego, Pomorskiego, Wileńskiego i Wołyńskiego, Rektora Uniw. Jagiellońskiego, Pp. Dyrektorów: Funduszu kultury Narodowej, Rektora W. S. H. w Warszawie, Bibljoteki Narodowej, Delegata P. Min. W. R. i O. P. do Państw. Ochrony Przyrody, prof. dra Wł. Szafera, Dowódcy Korpusu

Ochrony Pogranicza, Głównego Insp. Pracy, Prezydenta st. m. Poznania, Krakowskiej Dyrekcji Kolejowej, Państw. Instytutu Dentystycznego, Wojsk. Instytutu Geograficznego, Dyrekcji Państw. Zbiorów Sztuki, Tow. Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie, Muzeum Tatrzańskie, Muzeum Miejskiego w Łowiczu, Zakł. Narod. im. Ossolińskich, Kasy im. Mianowskiego, Towarzystw Naukowych: w Gdańsku, Lublinie, Lwowie, Płocku, Przemyśle, Toruniu, Warszawie i Wilnie, Instytutu Geograficznego Uniw. Jagiellońskiego, Zrzeszenia Polk. Naucz. Geografji, Polskiego Tow. Geograf. w Krakowie, Red. *Wiadomości Geograficznych*, Polsk. Tow. Geolog. w Warszawie. Polskiego Tow. Botanicznego, Ligi Ochrony Przyrody, Tow. Ogrodniczego Warsz., Związku Polsk. Kół Nauk. Stud. Politechn. Gdańskiej, Instytutu Nauk Antropolog. w Warszawie, Zakł. Etnograficznego Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie, Towarz. Ludoznawczego we Lwowie, Tow. Miłośn. Historji w Warszawie, Tow. Literatów i Dziennikarzy w Warszawie, Tow. Opieki nad Zabytkami przeszłości w Warszawie, Związku Miast Polskich, Tow. Opieki kultur. nad Polakami zamieszk. zagranicą im. A. Mickiewicza, Tow. Uniwers. Robotniczego w Warszawie, Tow. Szkoły Ludowej w Krakowie, Zjednoczenia Młodz. Polskiej w Poznaniu, Polskiego Tow. Fotograficznego w Warszawie, Domu Książki Polskiej w Warszawie, Towarz. Polsko-Amerykańskiego w Warszawie, Tow. Polsko-Węgierskiego w Kispest, Klubu Czeskosłowackich Turystów w Pradze, Czeskosłowackiego Urzędu Ruchu Cudzoziemców w Pradze, Ligi Morskiej i Kolonjalnej, Żeglugi Polsk. w Gdyni, Zarz. Gł. Polsk. Tow. Tatrzańsk. w Krakowie i Oddz. P. T. T. w Kielcach, Stanisławowie i Zakopanem, Beskidnerenu w Białej, Automobil-klubu Polsk. i wszyst. Polsk. Klub. Automobil., Tatrzańsk. Ochotn. Pogot. Ratunk., Polsk. Zw. Żeglarsk., Oficerskiego Yacht-Klubu, Podolskiego Tow. Tur. Kraj. w Tarnopolu i Oddz. w Czortkowie, Polsk. Związku Tow. Wioślarskich, Polsk. Biura Podr. „Orbis” z 54 plac. w kraju i Oddz. zagranicą, Biura Podr. Frankopol w Warszawie, Gdyni, Związku Prop. Turyst. w Gdyni, Zygmunta Bartkiewicza w Warszawie, dra Stan. Bąka z Mikułowa, Wład. Biegańskiej z Częstochowy, Anieli Chmieleńskiej z Łowicza, Bernarda Chrzastowskiego z Poznania, Zyg. Dentera z Warszawy, prof. dra Romana Dyboskiego z Krakowa, Mieczysława Frenkla z Warszawy, Prof. dra Walerego Goetla z Krakowa, Stan. Jarockiego z Wilna, Kazim. Kujawskiego z Inowrocławia, dra Zyg. Mocarskiego z Torunia, Prof. dra Henryka Mościckiego z Warszawy, Stef. Natanson z Warszawy, dra Wacława Olszewicza z Katowic, Hal. Patkowskiej-Przyłęckiej z Sandomierza, Prof. dra Jana Gw. Pawlikowskiego ze Lwowa, Józefa Radwana z Kalisza, Prof. dr. Kazimierza Roupperta z Krakowa, Prof. Kazimierza Sosnowskiego z Krakowa, Prof. dra Witolda Staniewicza z Wilna, dra Zygmunta Wasseraba z Warszawy, Marjana Wawrzeńskiego z Warszawy, Gen. Marjusza Zaruskiego z Warszawy, Julj. Zborowskiego z Zakopanego.

„Z pod ruin Ogrodzienieckiego zamku, pamiętnych pierwszą myślą założenia P. T. K.” nadesłał życzenia nasz Oddział w Olkuszu, życzenia przesłały Oddziały w Nowogrodku, Pińsku i Tucholi, a Oddział Poznański przez delegatów swoich złożył dary na ręce Prezesa p. Wł. Raczkiewicza w postaci pięknych tomów wydawn. *Cuda Polski* i widoku ratusza w Poznaniu, Dom Książki Polskiej przez dyr. E. Szelażka, b. skarbnika Rady Główn. P. T. K. złożył w darze 1000 egz. albumu *Warszawa*, którego rozsprzedają ma iść na fundusz budowy domu P. T. K. w Warszawie, piękne adresy wręczyli: Wojskowy Instytut Geograficzny i Liga Ochrony Przyrody. Akademję Krajoznawczą P. T. K. zakończyli górnicy śląscy pieśnią: *Święta Barbórko!*

Z ratusza udano się w pochodzie przez ul. Senatorską na Zamek. Wieńcem szczerze otoczono dziedziniec zamkowy. Po środku ustawiły się reprezentacje ziem w strojach ludowych. A gdy na dziedziniec zeszedł Pan Prezydent Rzeczypospolitej, na wielkiej staroświeckiej trombie zadął pobudkę jeden z Kurpiów, kapela góralska zagrała marsza podhalańskiego, a Basia Szumańska, czł. Koła Krajozn. Młodz. Szk. P. T. K. z Zakopanego wygłosiła przemówienie, wręczając Panu Prezydentowi wiązankę kwiatów. Wychodząc z dziedzińca zamkowego entuzjastycznymi okrzykami zęgnali uczestnicy hołdu stojącego na balkonie Pana Prezydenta Rzeczypospolitej. Pochód poszedł Krakowskim Przedmieściem, Nowym Światem, Alejami Ujazdowskimi do Belwederu. Pan Marszałek Piłsudski z rodziną bawił w Sulejówku. W tamtą stronę wysłano po przemówieniu wiceprez. p. A. Patkowskiego serdeczne okrzyki ku czci Pana Marszałka. Na stopniach Belwederu młodzież wileńska przekazała młodzieży krakowskiej ziemię z grobów królewskich w Wilnie grobom królewskim na Wawelu. Uczestnicy pochodu zwiedzili Belweder, oprowadzani przez Adjutanturę Pana Marszałka. Rada Gł. i członkowie P. T. K. złożyli w księdze swe podpisy z wyrazami hołdu.

Sznur kilkunastu zakupionych przez P. T. K. tramwaj oczekiwał przy ul. Bagatela i rozwiózł młodzież na obiad.

Zaraz po obiedzie zebrali się wszyscy przed kościołem Bernardynów na Krakowskim Przedmieściu i stamtąd udali się na Zamek, zaproszeni przez Pana Prezydenta Rzeczypospolitej. Około 1000 osób półkołem ustawiło się na sali balowej: członkowie P. T. K. wraz z Radą Główną, Biurem Redakcyjnym *Słownika Geograficznego*, na froncie grupy: kaszubska, śląska, podhalańska, kurpiowska, łowicka, krakowska, żywiecka w barwnych strojach. Powitano gromkim okrzykiem wchodzącego Pana Prezydenta Rzeczypospolitej w otoczeniu Domu Cywilnego, wraz z P. Premierem A. Prystorem, Ministrem W. R. i O. P., Januszem Jędrzejewiczem, Pp. Ministrami: Spraw Wewn. B. Pierackim, Pracy i Op. Społ. drem St. Hubickim, Viceministrem M. Korsakiem, Vicem. Skarbu St. Starzyńskim, Gen. drem R. Góreckim i in.

Pan Prezydent Rzeczypospolitej dekorował złotym krzyżem zasługi wiceprezesa Rady Głównej P. T. K. p. Al. Patkowskiego, następnie przeszedł dokoła stojących w półkołu członków i młodzieży P. T. K., poczem na środek sali wystąpiły członkinie Koła Młodz. Szkoln. P. T. K. z Żywca w przepięknych strojach mieszczanek żywieckich i nucąc melodię odtńczyły „taniec szewiecki”, a po nich mały 10-letni Bachledów wnuk z Zakopanego w Janosikowym stroju przy dźwiękach kapeli podhalańskiej odtńczył „zbójnickiego”. Rozsypali się uczestnicy po salach, w otoczeniu Pana Prezydenta znaleźli się członkowie prezydium Rady Gł. z prezesem p. Wł. Raczkiewiczem na czele, p. Al. Jnowskim, prof. drem Eug. Romerem i in. Po godzinie wychodziły z muzyką kapele a odchodzącej młodzieży wyjaśniał p. Al. Janowski zabytkowe wartości sal zamkowych. Wieczorem znowu po brzegi wypełniła się sala Rady Miejskiej st. m. Warszawy i galerię kilkoma rzędami dokoła sali zasiedli liczni widzowie z prezesem hon. P. T. K. p. Al. Janowskim, prezesem Rady p. Wł. Raczkiewiczem i wiceprezydentem st. m. Warszawy p. R. Błędowskim

na czele. W krakowskiej sukmanie starosta Wieczornicy Krajoznawczej Młodzieży p. Jędrzej Cierniak zagaił przemówieniem mający się rozgrywać roczny cykl obrzędów ludowych „pieśni o ziemi naszej”. Poszczególne Koła Krajozn. Mł. Szk. P.T.K. na podstawie zebranych przez siebie materiałów etnograficznych, opracowanych w zwężonej formie widowiskowej reprezentowały dane obrzędy. Z obrazów tych złożyła się pełna cykliczna całość, a nadto regionalne zespoły chóralskie, orkiestrowe i taneczne wypełniały intermedja. Z obrzędów dorocznych przedstawiono: *Kobytkę* (zwyczaj noworoczny chodzenia z konikiem po domach), śmiguśnych *Drabów* (wypędzanie złych duchów z mieszkań ludzkich), *Marzannę* (symboliczne niszczenie zimy), *Gaike* (witanie wiosny) *Sobótkę* (świętojańska), *Dożynki* (na których po części obrzędowej śpiewano aktualne piosenki, związane z jubileuszem P. T. K., i *Gwiazdora*. W intermedjach były tańce: góralskie, kurpiowskie (t. zw. *zajaczek*), krakowskie, występowały kapele: łowicka, podhalańska, kurpiowska, chór śląski, piękny taniec mieszczek żywieckich t. zw. *szewiec*, ilustrujący w akcji i geście proces szycia butów. Znaczną część obrzędów odtworzyły koła z okręgu krakowskiego, *szewiec* odtąńczony był przez seminarzystki z Żywca. Po wieczornicy p. wiceprezydent Błędowski zaprosił obecnych na przyjęcie, przygotowane dla młodych i starszych krajoznawców przez prezydium st. m. Warszawy

W dn. 3 maja uczestnicy Zjazdu, na wyznaczonym dla siebie miejscu, przyglądali się rewii na placu Marszałka Piłsudskiego, a zespoły regionalne w strojach ludowych z kapełami wzięły udział w defiladzie. Po południu w dn. 3 maja i dnia następnego zwiedziły Koła Młodz. i przyjezdni krajoznawcy pamiątki Warszawy i okolicy, obworzeni tramwajami i oprowadzani przez przewodników - członków Warszawskich Kół Krajozn. Młodz. Szkoln. P. T. K. Organizacja Zjazdu Jubileuszowego P. T. K. oparta była na budżecie nadzwyczajnym, uchwalonym przez Radę Główną i dzięki subwencjom uzyskanym z Ministerstwa W. R. i O. P. oraz Banku Gospodarstwa Krajowego utrzymała się najciszej w ramach budżetu przewidzianego, nie przynosząc deficytu żadnego. Wystawa Kół Młodzieży w pałacu Potockich trwała do 18 maja. Zwiedziło ją 2746 osób; o samej wystawie ukazały się recenzje w *Gazecie Polskiej* z dnia 8.V. 1932 p. t. *Ziemia i człowiek pod obserwacją młodocianych badaczy* o uroczystościach zaś jubileuszowych ukazało się 50 wzmianek w prasie codziennej oraz ilustrowanej warszawskiej, krakowskiej, poznańskiej i wileńskiej; niektóre z notatek i artykułów prasowych nacechowane są wielką sympatią i życzliwością dla działalności P. T. K. np.: *Srebrne wesele wzorowego małżeństwa* (t. j. krajoznawstwa i regionalizmu) w *Kurjerze Poznańskim* z 7.V. 32, *Jubileusz „Ministerstwa polskości”* w *Expressie Porannym* z 3.V. 32, Hel. Romer. - Ochenkowskiej w *Kurjerze Wileńskim* z 5.V. 32, J. S. Wroczyńskiego *Poznaj swój kraj* w *Dniu Polskim* z 1.V. 32 i inne.

Uroczystości jubileuszowe — pochód Kół Krajozn. Młodz. Szk. P. T. K. na Bielanych i złożenie przez wszystkich uczestników Zjazdu wieńca na grobie Nieznanego Żołnierza były filmowane przez Oddział Filmowy P. A. T. i w połowie maja wyświetlane w kronice tygodniowej P. A. T. w kinach warszawskich.

CZYNNOŚCI I POSIEDZENIA RADY GŁÓWNEJ P. T. K.

Posiedzenie Rady Gł. P. T. K. po tegorocznym Zjeździe Delegatów odbyło się w dn. 13.V. 32 pod przewodnictwem wiceprezesa, p. Al. Patkowskiego. Na mocy upoważnienia Zjazdu Delegatów kooptowano do Rady Głównej pp. dyr. W. Ambroziewicza i dra St. Lorentza (Wilno), do której nadto wchodzi dawni i wybrani członkowie pp.: Włodz. Anto-

niewicz, St. Arnold, Józ. Błoński, Reg. Danysz-Fleszarowa, Wł. Gruszczyński, Józ. Kołodziejczyk, St. Lenartowicz, Miecz. Orłowicz, Stan. Osiecki, Al. Patkowski, Jerzy Remer, St. Schönfeld, Mich. Siwak, Zygm. Słomiński, Mik. Wisznicki, na zastępców kooptowano pp.: Aleks. Bluhm-Kwiatkowskiego (Łowicz) i Henr. Gąsiorowskiego (Grudziądz), obok nich jako

KALENDARZYK KRAJOZNAWCZY.

WYCIECZKI.

Oddział P. T. K. w Warszawie.

- 5.VI. Bór jodłowy w Meni, prowadzi p. W. Szczepkowski.
- „ Puszcza Kampinoska (25-lécie pierwszej wycieczki P. T. K.), prow. p. L. Frydrychewicz.
- 12.VI. Stacja doświadczalna hodowli jedwabników w Milanówku, prow. p. G. Zborowska.
- 19.VI. Dolina Liwca, prow. p. J. Kołodziejczyk.
- 19.VI. Góra k/Nowego Dworu nad Narwią, pr. p. G. Zborowska.
- 26.VI. Ujście Pilicy i Warka, prow. p. St. Gabryszewski.
- 29.VI. Głusków nad Jeziorką, prow. p. G. Zborowska.
- 3.VII. Wydma Łuże, prow. p. L. Bartliński.
- 3.VII. Zakrocym — N. Dwór, prow. p. M. Grujanka.
- 10.VII. Łodziami po Narwi (Zegrze—Dembe), pr. p. inż. Riedel.
- 17.VII. Czarna Struga prow. p. H. Marcoin.

Wycieczki wakacyjne:

- 1. W pierwszej połowie lipca wycieczkę nad morze prow. p. H. Marcoin.
- 2. W dn. 2 — 31 lipca odbędzie się wycieczka w Karpaty Wschodnie, w dn. od 28 sierpnia do 4 września wycieczka w Tatry. Prowadzi p. St. Lenartowicz.
- 3. W pierwszej połowie sierpnia odbędzie się wycieczka na Podole i Wołyn pod przewodnictwem p. Zdzisława Frydrychewicza. Czas trwania — 2 tygodnie.
- 4. W sierpniu 3-tygodniowa wycieczka w Beskidy Zachodnie i na Słowaczną Północną. Prow. p. dr. Mieczysław Orłowicz.
- 5. W pierwszych dniach czerwca wycieczka w Karpaty Wschodnie. Czas trwania około 3 tygodni prow. p. Stanisław Gabryszewski.

Komisja Turystyczna Oddziału Warszawskiego prosi tych wszystkich krajoznawców, którzy mogliby prowadzić wycieczki P. T. K. o pomoc w pracy. Zgłoszenia należy kierować do Biura P. T. K.

Oddział P. T. K. w Łodzi.

- 5.VI. W dolinę Mrogi, prow. p. inż. Nalepiński.
- 12.XI. Do Piotrkowa i Sulejowa, prow. inż. Gabler.
- 19.VI. Do lasów Bukowych koło Gałkówka, p. inż. Nalepiński.
- 26.VI. Do Tomaszowa i Błękitnych Źródeł, pr. p. Rumszewicz.

Oddział P. T. K. w Krakowie.

- 5.VI. Ruiny Zamku Tenczyńskiego, pr. prof. Klimaszewski.
- 12.VI. Leskowiec, Beskidy Wadowickie, pr. asyst. U. J. St. Leszczycki.
- 19.VI. Wiśnicz, Zamek i klasztor, prow. dr. Medwecki.
- 26.VI. Przełom Soły: Kęty-Żywiec, pr. prof. Klimaszewski.

W pierwszej połowie lipca wycieczka po Ziemiach Wschodnich: Krzemieniec — Wiśniowiec — Ostróg — Janowa Dolina — Pińsk i Błota Pińskie — Puszcza Białowieska — Nowogródek — Wilno. Szczegóły w osobnych programach.

Opłata za udział w wycieczce jednodniowej wynosi od nieczłonków 50 gr.

Zarząd Oddziału zastrzega sobie zmianę w programie. Informacji udziela się w lokalu P. T. K., Kraków, Grodzka 64 (parter od plant) w piątki między godz. 18 — 19, nadto ogłasza się w komunikatach Polskiego Radia i na tablicy P. T. K. w siedzibie Oddziału.

Dom wycieczkowy P. T. K. w Ojcowie.

W willi „Reduta” koło Bramy Krakowskiej. Noclegi w pokojach na łóżkach z pościelą dla członków zł. 1.20, dla nieczłonków zł. 1.80, dla młodz. szkolnej na siennikach z kocem 50 gr. Całodzienne utrzymanie z noclegiem zł. 5.50. Dla wycieczek szkolnych: śniadanie 60 gr., obiad zł. 1 gr. 50, kolacja 1 zł.

Oddział P. T. K. w Pawłowie (Śląsk).

- 5.VI. Wycieczka do Porąbki w Beskidzie Wschodnim w celu zwiedzenia zapory wodnej.

Oddział P. T. K. w Poznaniu.

W czasie od 28 czerwca do 4 lipca b. r. Oddział urządza 6-dniową wycieczkę do Białowieży, Wilna i Grodna. Koszt wycieczki, na którą uzyskano 50% zniżki kolejowej, wynosić będzie około 100 zł. Wycieczkę organizuje sekretarz Oddziału p. Jaśkowiak.

- 5.VI. Gołuchowo.
- 12.VI. Kruszwica.
- 19.VI. Ostroróg — Szamotuły.
- 28.VI. Białowieża — Wilno — Grodno.

Prowadzi Sekretarz Oddziału p. Fr. Jaśkowiak.

Schronisko P. T. K. w Pucku.

Oddział Poznański ustalił następujący cennik za noclegi w schronisku w Pucku: dla członków P. T. K. za dobę zł. 0.50, nieczłonków 1 zł. 20, wycieczek szkolnych 0.50 od osoby.

Schronisko P. T. K. w Toruniu.

Otwarte od 15.IV 32 w lokalu p. Kaplińskiego, Toruń, ul. Przedzamcze 14, liczy 50 łóżek. Opłaty za nocleg wynoszą: dla dorosłych 1 zł., dla młodz. szk. średn. 75 gr., szk. powszechn. 50 gr. Za wypożyczenie koca i bielizny dopłaca się 30 gr. Wycieczkowcy mogą otrzymać na miejscu obiady, kolacje i śniadania po cenach przystępnych. Zgłoszenia wycieczek przyjmuje Zarząd P. T. K. na ręce prezesa Oddziału, p. M. Sydowa, ul. Bydgoska 90.

ODCZYTY.

Oddział P. T. K. w Warszawie.

- 1.IV. Wieczór poświęcony Sandomierszczyźnie: P. Ał. Patkowski, *Sandomierskie*.
- 8.VI. Wieczór, poświęcony Górą Świątokrzyskim: 1. P. Reg. Danysz-Fleszarowa, *Geologia Gór Świątokrzyskich*. 2. P. Jan Kloska, *Przyroda Gór Świątokrzyskich*.
- 15.IV. P. St. Tazbir, *Krajoznawstwo w akcji świetlicowej*. Odczyty odbywają się we środy o godz. 20 i są ilustrowane obrazami świetlnymi.

ZNIŻKI DLA CZŁONKÓW P. T. K.

Członkom Pol. Tow. Krajoznawczego przysługują następujące zniżki:

- 1) 25% na kolejach państw. do 122 miejscowości,
- 2) 20% na wydawnictwach własnych P. T. K.
- 3) 10% „ „ komisowych,
- 4) 50% w muzeach: Narodowym, Wojska, Rzemiosł i Sztuk. Stosowanej, Kolejowej. W Muz. Przemysłu i Rolnictwa po 20 gr
- 5) 25% w Ogr. Zoolog. — dla czł. Oddz. Warszawsk. P. T. K., 50% w Ogr. Zoolog. — dla członków Oddz. zamiejscow. za okazaniem legitymacji specjalnej, którą otrzymać można w biurze P. T. K.
- 6) w schroniskach P. T. K.,
- 7) 20% przy kupnie w firmie: Optyk R. Łączyński, Warszawa, Fabryczna 28,
- 8) 5% przy kupnie w Centralnej Komisji Dostaw Zw. Harcerstwa Polskiego, Traugutta 2.

Ze zniżek tych mogą korzystać członkowie P. T. K. za okazaniem legitymacji członkowskiej, opłaconej za bież. kwart.

Krynica. Pensjonat „Krasnoludek” przy ul. Leśnej — pokoje z pełnym utrzymaniem po zł. 7 dziennie. Kuchnia b. dobra. Jedzenie 4 razy dziennie. Do nowych łazienek 10 min. drogi pieszo. Ładne położenie wśród lasów. Członkowie P. T. K. za okazaniem opłaconej legitymacji członkowskiej otrzymują zniżki.

Redakcja i Administracja w Warszawie, ul. Karowa 31, tel. 642-50.

Redaktor odpow.: Aleksander Patkowski.

Wydawca: Polskie Tow. Krajoznawcze.

Druk. Jan Świętoński i S-ka, Warszawa, Kopernika 34. Telefon 407-60.

zastępcy czł. Rady wchodzi pp.: St. Gabryszewski, Kar. Izydorczyk (Łódź), Fr. Sznarbachowski. Jako wakujące pozostawiono do posiedzenia następnego: 1 czł. Rady i 1 zast. Utrzymano dawny podział czynności w Radzie, wobec zaś rezygnacji ze stanowiska viceprezesa p. St. Osieckiego, wstrzymano powołanie trzeciego viceprezesa do posiedzenia nast. Czynności przeto podzielone zostały: p. Wład. Raczkiewicz, prezes, pp. Aleks. Patkowski i Jerzy Remer, viceprezesi, p. Józ. Kołodziejczyk, sekretarz, p. Stan. Gabryszewski, zast. sekretarza, p. Wład. Gruszczyński, skarbnik, p. St. Lenartowicz, zast. skarbnika. Komisja Rewizyjna ukonstytuowała się następująco: przewodniczący, p. gen. Roman Górecki, członkowie pp. inż. Antoni Olszakowski oraz sędzia Kazim. Rakowiecki.

Jako przewodniczący Okręgów Wojewódzkich biorą udział w posiedzeniach Rady przewodniczący Okręgów: kieleckiego p. Edm. Massalski, pomorskiego, p. Marj. Sydow, warszawskiego, p. Ant. Olszakowski, nadto do Rady Głównej wchodzi przewodniczący Komisji Kół Krajozn. Młodz. Szkoln., prof. Leop. Węgrzynowicz (Kraków) oraz przewodniczący Sekcji: Narciarskiej i Kajakowej.

Obok Komisji Kół Krajozn. Młodz. Szkoln., którą prowadzi prof. L. Węgrzynowicz, Komisję Organizacyjno-Programową obejmuje p. Aleksander Patkowski, Muzealną, prof. Włodz. Antoniewicz, Komisję zaś: Turystyczną i Wydawniczą pozostawiono w dawnym składzie z tem, że Turystyczną obejmie trzeci viceprezes Rady, Wydawnicza zaś przekształci się na Sekcję Propagandy i Ochrony Swojszczyzny. Nadto w dawnym składzie czynna będzie Komisja Słown. Geograf. Rady Gł. P. T. K. Wszystkie wymienione Komisje mają w najbliższym czasie ustalić swój skład, przeprowadzić rewizję lub ułożyć nowe regulaminy, dokonać wewnętrznego podziału czynności i nakreślić program pracy na r. 1932/3.

Skarbnik Rady Gł. p. Wład. Gruszczyński przedstawił sprawozdanie finansowe z organizacji zjazdów i uroczystości jubileuszowych w dn. 1—3 maja, w ramach budżetu nadzwyczajnego, uchwalonego przez Radę Gł. wykazuje ono w przychodach: 11.381 zł. 45 gr., w rozchodach: 13.826 zł. 59 gr., niedobór w wysokości 2445 zł. 14 gr. pokryto całkowicie z otrzymanej subwencji Min. W. R. i O. P. i Banku Gosp. Krajowego.

Z ŻYCIA OKRĘGÓW I ODDZIAŁÓW P. T. K.

Brasław. Walne Zgromadzenie Oddziału odbyło się w dn. 27.IV.32. Nowy Zarząd ukonstytuował się następująco: dr. Zygm. Kołosowski, prezes, Wład. Zacharewicz, sekretarz, Wład. Krymm, skarbnik, Rom. Kuchciński i Andr. Sieragowski, członkowie. Komisję rewizyjną stanowią: pp. Ludw. Januszkiewiczowa, Edw. Studulski i dr. Wilh. Berecki. Adres dla korespondencji: dr. Zygm. Kołosowski, Szpital Sejmikowy w Brasławiu.

Białystok. W dn. 24.IV.32 Oddział zorganizował wycieczkę do Zakładu Roentgenologicznego Okręg. Kasy Chorych. W wycieczce wzięło udział 20 osób. W dniu 27.IV.32 odbył się odczyt ks. dr. Ferd. Machay'a p. t. *Piotr Borowy, jako mistyk i dyplomata Orawy*, słuchaczy było 80. Na podstawie porozumienia Prezesa Oddziału z kierownikiem Miejskiego Uniwersytetu Powszechnego — będą dla słuchaczy tegoż wygłaszane 2 razy na miesiąc odczyty krajoznawcze, specjalnie opracowane przez Oddział i 2 razy tygodniowo krótkie komunikaty o wycieczkach. Dotąd zostały wygłoszone 2 odczyty: 1) w Sali Miejsk. Uniw. Powszechn. w dn. 25.IV.32 p. t. *Białystok i jego okolice* prof. M. Solowskiego, i 2) przez megafon w parku miejskim im. ks. J. Poniatowskiego w dn. 6.V.32 p. t. *Polskie Towarzystwo Krajoznawcze* prez. Oddz. p. K. Kosińskiego.

Przewodniczący złożył podziękowanie i wyrazy uznania Zarządowi Oddz. Warszawskiego i kierown. biura, p. inż. J. Morawskiemu za trudy i sprawne przeprowadzenie prac, związanych z organizacją Zjazdów i uroczystości jubileuszowych w dn. 1 — 3 V. 32.

P. Mik. Wisznicki przedstawił sprawozdanie ze stanu potrzeb schroniska P. T. K. w Zakopanem. Postanowiono przystąpić w kolejności zależnej od rzeczy niezbędnych do remontów, przeróbek i adaptacji.

Przyjęto do zatwierdzającej wiadomości powstanie nowego Oddziału w Myślenicach i restytucję dawnego w Częstochowie.

Powołano Komitet do spraw budowy domu P. T. K. w osobach: pp. Wł. Gruszczyńskiego, L. Ostaszewskiego i A. Patkowskiego.

P. Stanisław Osiecki, b. viceprezes Rady Gł. P. T. K. został w dn. 8.V.32 na Walnem Zjeździe obrany prezesem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.

Turystyka wodna w P. T. K. Kajakowcy, którzy dotychczas w klubach wioślarskich, kładących główny nacisk na wioślarstwo regatowe, nie mieli dogodnych warunków do uprawiania turystyki wodnej, przystąpili do zawiązania własnego klubu, tworząc sekcję turystyki wodnej przy P. T. K. W skład zarządu weszli pp.: Julian Suski, jako przewodniczący, F. Bednarczyk, M. Gadomska, J. Gadomski, W. Grzelak, T. Ossowski, M. Podhorska-Okołów, W. Stępowski, Z. Wisłocka, Ad. Wisłocki, H. Zasztowtowa, jako członkowie. Reprezentantem Rady w Zarządzie Sekcji jest p. St. Lenartowicz. Sekcja posiada Kółka: w Bydgoszczy, Krakowie (org.), Sochaczewie (org.), Suwałkach i w Warszawie. Wybrany Zarząd przystąpił do pracy. Przystań w Warszawie zostanie uruchomiona w najbliższych tygodniach. Będzie ona wyposażona w wygodne hangary, specjalnie przystosowane do przechowywania składaków. Informacji o warunkach przystąpienia do Sekcji udziela się we wtorki i piątki od godz. 17—18 P. T. K. (Karowa 31).

Komisje Rady Głównej P. T. K. odbyły posiedzenia po konstituującym zebraniu Rady: Muzealna w dn. 24.V.32 Organizacyjno-Programowa w dn. 27.V.32.

Ostrzeżenie! Rada Gł. ostrzega, że P. T. K. nie wspólnego niema z wydawanym w Warszawie *Przeglądem Krajoznawczym*

Częstochowa. W dn. 26. IV. 32 odbyło się w obecności p. Starosty K. Kühna zebranie organizacyjne, przywracające jeden z najdawniejszych i świetnie rozwijających się Oddziałów P. T. K. w Częstochowie. Jako widomy łącznik z przeszłością postanowiono wybrać na prezesa ostatniego przewodniczącego Oddziału, p. Nieprzeckiego, na zastępcę przewodn. powołano prof. Słobodziana, p. inż. J. Purzyckiego na sekretarza, p. insp. Bienia na skarbnika.

Siedziba i adres Oddziału: Częstochowa, Sejmik Powiatowy, p. inż. J. Purzycki.

Zyczymy zgodnego z tradycją świetnego rozwoju i mamy nadzieję, że zarówno sprawy Muzeum, b. potrzebnego przewodnika po Jurze, jak ilościowa zasobność członków będzie osobiwą troską Oddziału.

Kalisz. W dn. 16. IV. 32 odbyło się Walne Zgromadzenie Oddziału. Wybrano nowy zarząd w składzie pp.: Wład. Kwiatkowski prezes, Edm. Sobczyński — viceprezes. Stan. Kozma — sekretarz, Miecz. Błażejewska — skarbnik, członkowie: pp. Jan Kukła, Stan. Matczak, Jadw. Hieropolitańska, Stefan Dybowski. Na zebraniu prezes p. Wł. Kwiatkowski wygłosił odczyt p. t. *Z czasów myśliwskich zamilowań Stefana Żeromskiego*. Adres Oddziału P. T. K.: Kalisz, ul. Łódzka 9. m. 14, prezes p. Wł. Kwiatkowski.